

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Banýrová

Komentovaný překlad: Les maisons d'écrivain
(Georges Poisson, 1997, Paříž, str. 21-59)

Annotated translation: Les maisons d'écrivain
(Georges Poisson, 1997, Paříž, str. 21-59)

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Tomáši Dubědovi, PhD. za jeho ochotu, vstřícnost a cenné rady a připomínky při vedení mé práce. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří se mnou konzultovali některé problematické části překladu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15.8.2016

.....

Michaela Banýrová

Abstrakt

Předložená bakalářská práce se skládá ze dvou částí – překladu dvou kapitol francouzské knihy autora Georsese Poissona *Les maisons d'écrivain* a komentáře k tomuto překladu. Překládaný text je průvodcem sídly francouzských spisovatelů. V komentáři se zabýváme analýzou překládaného textu, metodou překladu, problémy, které jsme v překladu řešili a použitými překladatelskými postupy.

Klíčová slova

překlad, analýza překladu, vnětextové a vnitrotextové faktory, překladatelské problémy, překladatelské postupy, průvodce, francouzská literatura, francouzští spisovatelé, historie

Abstract

The following bachelor thesis consists of two parts – translation of two chapters from a French book by Georges Poisson *Les Maisons d'écrivain* and a commentary to this translation. The text is a guidebook to the houses of French writers. In the commentary, we analyse the source text, describe the method of translation, problems we dealt with during the translation as well as translation procedures we used.

Key words

translation, translation analysis, extratextual and intatextual factors, problems in translation, translation procedures, guidebook, French literature, French writers, history

Obsah

Úvod.....	7
I. Překlad	8
II. Komentář	26
1. Překladatelská analýza výchozího textu	27
1.1 Vnětextové faktory.....	27
1.1.1 Vysílatel	27
1.1.2 Intence a očekávaný příjemce	27
1.1.3 Médium, pragmatika místa a času.....	28
1.1.4 Motivace autora a funkce textu	28
1.2 Vnitrotextové faktory	29
1.2.1 Téma, obsah, presupozice	29
1.2.2 Výstavba a členění textu	29
1.2.3 Koherence a koheze	30
1.2.4 Lexikum	31
1.2.5 Styl	31
1.2.6 Gramatika a Syntax	32
1.2.7 Suprasegmentální prvky.....	33
1.2.8 Nonverbální prvky	33
2. Překladatelské problémy a jejich řešení.....	34
2.1 Název	34
2.2 Reálie	34
2.2.1 Problémy založené na místním odstupu.....	35
2.2.2 Problémy založené na časovém odstupu.....	37
2.3 Vlastní jména	37
2.4 Problémy v oblasti lexika.....	38
2.4.1 Château.....	39

2.4.2 Salon.....	39
2.4.3 Chambre	40
2.4.4 Termíny	40
2.5 Intertextualita	41
3. Překladatelské postupy a posuny	42
3.1 Transpozice	42
3.2 Koncentrace	42
3.3 Diluce	42
3.4 Explikace.....	43
Závěr	44
Bibliografie	45
Příloha (text originálu).....	48

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá překladem knihy *Les maisons d'écrivain* z francouzštiny do češtiny. Publikace vyšla v roce 1997 v nakladatelství Presses universitaires de France v kolekci *Que-sais je?*, ve které vycházejí zejména populárně naučné publikace na témata z různých oblastí, jako jsou literatura, psychologie, sociologie, historie umění, a jiné. Nakladatelství samotné se zaměřuje na texty rozvíjející vědomosti čtenáře – populárně naučné a naučné publikace, psané odborníky na danou tematiku. Autorem námi překládané publikace je historik umění Georges Poisson, autor množství knih zejména v oblasti umění, architektury a historie. Georges Poisson se mimo jiné zabývá ochranou domů spisovatelů a v době vydání knihy byl vysoce postaveným členem několika organizací, zabývajících se touto činností.

Knihy *Les maisons d'écrivain* je ve své podstatě průvodcem. Je rozčleněna do kapitol podle typů domů, najdeme zde kapitolu o hradech a zámcích nebo například muzeích. My jsme si pro překlad vybrali kapitoly 2 a 3, zabývající se zachovalými městskými a venkovskými sídly a hrady a zámky. Ke každému sídlu jsou udány základní informace – název nebo adresa, obec a departement, v němž se sídlo nachází, dále pak většinou informace o vztahu spisovatele k danému sídlu, často i díla, která zde napsal či která byla inspirována okolní krajinou, a mezi dalšími i současný stav budovy a dostupnost návštěvníkům.

Publikaci jsme si pro překlad vybrali z důvodu zájmu o francouzskou literaturu, životní příběhy spisovatelů a jejich motivaci a inspiraci k tvorbě cenných děl, o francouzské stavby, zejména pak hrady a zámky, a cestování.

Práce se skládá ze dvou částí, a to samotného překladu v části první a komentáře, zahrnujícího překladatelskou analýzu výchozího textu a použitou metodu překladu s problémy, se kterými jsme se při překladu potýkali a postupy, které jsme použili.

I. Překlad

Georges Poisson

Sídla francouzských spisovatelů

Kapitola II

Zachovalá městská a venkovská sídla

Mnohá sídla spisovatelů, než se jich ujala společnost s citem pro historii, upadla po odchodu svých věhlasných obyvatel v zapomnění. Během této doby bylo uspořádání či vybavení míst často znehodnoceno. Interiér Chateaubriandova Combourgu již neodpovídá popisu v *Pamětech ze záhrobí* a Lamartinův zámek Monceau značně utrpěl přeměnou na rekreační středisko pro seniory. Naopak některá sídla nebo jejich zásadní části se naštěstí podařilo zachovat nedotčená, jako by vůbec nepodléhala plynutí času. A spisovatelé by je i dnes snadno poznali, kdyby se tam vrátili. A na tato sídla se nyní podíváme.

Antoine de Rivarol: Maison du Lys, ulice Antoine-de-Rivarol, Bagnols-sur-Cèze (departement Gard). – Budoucí polemik se v tomto domě postaveném na místě původních hradeb narodil v roce 1753 a strávil zde celé dětství. Dům je přístupný návštěvníkům.

Auguste Comte: ulice Monsieur-le-Prince 10, Paříž. – Usídlení v tomto bytě v roce 1841 znamenalo pro tohoto filozofa začátek nového životního období plného dramatických událostí. Prohluboval svou pozitivistickou doktrínu a zároveň se v něm probudilo sentimentální a mystické nadšení směřující k osvícení. Rok 1842 byl pro Comta ve znamení dokončení *Kursu pozitivní filosofie*, rozchodu s manželkou a vyloučení z École polytechnique, kde působil jako pomocný učitel. Následující léta přinášela stále více vzrušující publikace i přes vzrůstající materiální potíže.

Ale mezitím jeho byt nesmazatelně prozářila návštěva Clotilde de Vaux roku 1845. Následujícího roku zesnula a Comte zde se vzpomínkou na ni umírá 15. září 1857. Žádá, aby tato místa byla zachována i po jeho smrti, a jeho žáci přání vyhověli.

U muže souženého chudobou nás poněkud překvapí tradiční měšťanský vzhled interiéru - moderní židle v předsíni, lenošky a pohovka v salónu, myslitelův pracovní stůl. Právě u tohoto stolu dokončil *Kurs pozitivní filosofie* a psal dopisy Clotildě, které jeho žáci pojmenovali *Correspondance sacrée* (Posvátná korespondence). Prostředí by působilo zcela všedně, nebýt jeho součástí lenoška, na které seděla „panna-matka“ (ve skutečnosti nebyla ani jedno, ani druhé). Comte si do ní uložil kadeř Clotildiných vlasů, aby je mohl uctívat a zahrnovat láskou. Zato v zasklených knihovnách bylo jen málo knih, protože Comte čtení zavrhl – raději se věnoval svým myšlenkám a tvořil svou doktrínu.

George Sandová: Nohant (departement Indre). – Veliký dům v Nohant, sídlo ušlechtilější než zámek, postavený v posledních letech tzv. starého režimu (před Velkou francouzskou revolucí), objevila George ve věku čtyř let. Zdědila jej po babičce a správu převzala v roce 1836¹. Dochoval se v zásadě tak, jak ho spisovatelka po své smrti zanechala, včetně úprav, jejichž prostřednictvím vtiskla spisovatelka do domu svůj život.² Dospívající Aurore³ jako mladou manželku a matku připomínají komnata Ludvíka XVI., kde je vyznačeno, jak děti rostly, a cedry vysázené po narození Maurice a Solange v letech 1823 a 1828. Zamilovanou ženu a rodičí se spisovatelku reprezentuje budoár s výhledem na park s vestavěným psacím stolem, u něhož napsala *Indianu*. Jako přívětivou paní domu ji připomíná jídelna s prostřeným stolem, salón, divadlo, hrádek s loutkami, které sama oblékla, kuchyně a park. Sklonek života pak představuje police se sbírkou minerálů, modrý pokoj⁴, díla Maurice Sanda a dokonce i rodinný hřbitov, který nechala zřídit a kde od své smrti 8. června 1876 spočívá mezi svými blízkými.

Dům připomíná zároveň rodinu s oblíbenými či slavnými předky, zobrazenými na mnoha portrétech, aktivní milostný život, jehož epizody (Julem Sandeauem počínaje a Alexandrem Manceauem konče) tu došly naplnění, i léta zasvěcená přátelům (Fryderyk Chopin 1839 až 1846, Franz Liszt a Marie d'Agout, Balzac, Gautier, Flaubert, Pauline Viardot a Turgeněv, Eugène Delacroix a Dumas mladší navštěvovali opakovaně). Současně s tím vším neustále pracovala, často inspirována okolní krajinou⁵.

Victor Hugo: Hauteville House, Saint Peter Port, ostrov Guernesey. – Exilové sídlo (postavené kolem roku 1800) Victor Hugo získal v roce 1856 díky úspěchu *Kontemplací*. Hugovi potomci ho pak darovali městu Paříži. Dochovalo se prakticky tak, jak ho básník nejen znal, ale i sám zařídil. Protože právě on sám, když se zbavoval intelektuálního napětí pomocí ručních prací, stvořil na základě své lásky k středověkým starožitnictvím pompézní dekor tvořený množstvím různorodých prvků. Rozmontovaný starý nábytek, desky vytesané podle Hugových obrazů, umělecké artefakty různých

¹ „Měla jsem dům plný vzpomínek k tomu, abych uchránila budoucí vzpomínky svých dětí. Dělá člověk dobře, když tak lpí na těch obydlích plných drahých i krutých vzpomínek, na historii vlastního života?“

² „Ta krajina Nohant, kde jsem byla vychována, kde jsem strávila celý život a kde bych si přála moci zemřít.“

³ Původní jméno George Sandové bylo Amantine Aurore Lucile Dupin de Francueil. (pozn. překladatele)

⁴ „Vytapetovala jsem ho královskou modrou, s bílými medailony, v nichž tancovaly mytologické postavičky. Případá mi, že tu mám samé příjemné myšlenky.“ V tomto pokoji spisovatelka zemřela.

⁵ Podobnou inspiraci zažijeme také v *Musée George Sand et de la vallée noire* (Muzeum Georges Sandové a Černého údolí) a na hradě La Châtre, Sandová o tomto místu napsala: „to město, které jsem tolik milovala“.

hodnot, tapiserie natažené na stropě, keramika, hojnost latinských nápisů, celý tento dekor romantického divadla je v rozsahu jeho fantazie a hrdosti zhmotněním Hugových představ a dává na odív jedinečnou vůli, s níž prosazoval své názory a způsob života u celé rodiny. Jeho pracovna s vyhlídkou (*look-out*), připomínající klec z broušeného skla přes celou oblohu, uchovává nedotčené toto prostředí každodenní práce započaté v kteroukoli hodinu a v každém počasí⁶ a prováděné po dobu pěti hodin. Vzhůru spisovatele udržovala vždy přítomná inspirace. Zde se zrodily *Legenda věků*, *Bídníci*, *Dělníci moře* a *Písně ulic a lesů*. Victor Hugo se sem vracel až do roku 1878.

Ernest Renan: Tréguier (departement Côtes-d'Armor). – Trochu příliš přestavěný bretaňský hrázděný dům, kde se Renan narodil 22. února 1823 a kam se celý svůj život vracel, si zachoval podstatnou část vzhledu prostředí chudého dětství. Takového, o jakém realisticky vyprávěl v *Ma sœur Henriette* (Má sestra Henriette) a poetičtěji ve *Vzpomínkách z dětství a jinošství*. V domě je stále k vidění pokoj s velkým žulovým krbem, postýlkou a úložnou lavicí, ve kterém se narodil, zatímco v podkroví je pokoj, kde dospívající autor pracoval a díval se u toho chvílemi na krajinu údolí Jaudy. V domě zůstalo několik kusů starého nábytku, k nimž byly uvážlivě přidány portréty a dokumenty, komentované Renanovými větami, připomínající jeho mládí: „Než jsem opustil Bretaň, můj život byl předem sepsán.“

Tak trochu v protikladu zde byla zrekonstruována filozofova pracovna z Collège de France i s knihovnou plnou knih v pevné vazbě, stůl se sklápěcí deskou a pohodlné křeslo. Také je zde k vidění kulatý stolek z jeho pařížského bytu, na kterém údajně prováděl korektury *Života Ježíšova* a blízko také množil rukopis *Prière sur l'Acropole* (Modlitba na Akropoli), mezi jeho prózou dnes poněkud zapomenutý⁷.

Bratři Goncourtové: Neufchâteau (departement Vosges). – Zatímco rodný dům Edmonda Goncourta v Nancy představuje pouze úchvatné schodiště a okna s vitrážemi, dům rodiny, kde oba bratři prožili část mládí, si zachoval vlídné vyřezávané průčelí z 18. století a v zahradě „skleník“, v té době hudební a divadelní místnost, v posledních letech citlivým způsobem přestavěný. Sídlo je otevřeno návštěvníkům (náměstí Jeanne-d'Arc 2).

⁶ „V létě je na vyhlídce (*look-out*) tak horko, že se loupou barvy a že cín na zrcadle taje jako nad ohněm. Odraz od fájánsu je oslepující. On v této výhni poklidně psal, s holou hlavou... Zima je mrazivá. Bez pláště, s holou hlavou, stále stejně klidný a vyrovnaný, stále píše...“ (Georges Hugo)

⁷ Vzpomínky na Renana jsou také připomenuty v domě Aryho Scheffera v Paříži, který v mládí často navštěvoval a kde poznal svou ženu.

Jean-Henri Fabre: Sérignan (departement Vaucluse). – „Harmas“ (štěrkovitý úhor), jehož vlastníkem se Fabre stal v roce 1789 a kde strávil svých posledních 36 let, si zachoval podobu pracovního prostředí, zasvěceného entomologii, studiu způsobu chování hmyzu v přírodě, které otevřelo cestu etologii. Učenec pracoval na této půdě, v kamenité zahradě, kam zasadil několik stromů, a v laboratoři se stolem z ořechového dřeva a cínovým kalamárem, kde napsal dvacet tisíc stránek. V prvním patře domu je stále k vidění pokoj, kde v roce 1915 zemřel ve věku 92 let: kachličková podlaha, skromný krb, postel s nebesy, na které jsou položeny jeho proslulé klobouky se širokým okrajem⁸.

Frédéric Mistral: Maillane (departement Bouches-du-Rhône). – V Maillane mluví o Mistralovi všichni. Zde se narodil, žil i zemřel. Jeho dlouhý život byl rozdělen mezi tři domy⁹, z nichž nejvýznamnější je ten poslední, který Mistral sám postavil, kam se v roce 1876 nastěhoval a který se zachoval přibližně ve stavu, v jakém ho zanechal, s Mistralovou pracovnou, knihovnou, jíž vévodí *Trésor du Félibrige*, kuchyní s jídelnou s provensálským nábytkem, Mistralovým téměř mnišským pokojem a zahradou, jejíž divokou stránku měl autor rád. To vše prošlo v nedávných letech citlivě prováděnými opravami.

Pierre Loti: Rochefort (departement Charente-Maritime). – Dům rodiny, který spisovatel rozšířil, přetvořil a vybavil, byl pro něj sídlem plným vzpomínek. Stejně jako Proust, i Loti se ponořil do hledání ztraceného času, ale on se zajímal spíše o sebe samotného než o ostatní, a do procházení dekorací a předmětů různé kvality, které živily zároveň jeho nostalgii i uzavřenost. Každá místnost, propojená neobvyklými průchody, byla věnována jedné kapitole Lotiho života, a ta byla zároveň tématem knihy: 42 let u námořnictva, 42 románů. A tak se sídlo postupně stalo jakousi exotickou, středověkou a regionální mozaikou, mísící dohromady islám s gotikou, renesanci s dálným východem a folklor oblasti Charente a všední atmosféru rechefortske buržoazie s uměním starověkého Egypta. Několik těchto místností zůstalo beze změny: mešita, turecký salón, arabský pokoj¹⁰, gotická jídelna a renesanční hala, v níž tento muž sužovaný „vnitřním neklidem z toho, o co přichází“, kterému nestačil jeden život, nacházel pocit cizokrajnosti tak, že

⁸ Fabrův rodný dům v Saint-Léons (departement Aveyron) je také zachován a otevřen veřejnosti.

⁹ Právě v druhém domě, „maison du lézard“ (dům ještěrky), který stále stojí vedle třetího, a kde žil mezi lety 1855 a 1876, Mistral napsal *Mirèio a Calendal*.

¹⁰ „Já, který, nevím jakým projevem dalekosáhlého atavismu nebo předchozí existence, jsem se vždy cítil být polovinou duše arab.“

přeháněl výzdobu, vykřikoval do světa, jak je nespokojený, a ještě na tom vydělával peníze¹¹.

Marcel Proust: Illiers-Combray (departement Indre-et-Loir). – Díky dlouhodobé snaze Sociétés des amis de Marcel Proust (Společnost přátel Marcela Prousta) od roku 1977 se podařilo autenticky zrekonstruovat vzhled interiéru domu zvaného „maison de tante Léonie“ (dům tetičky Léonie), kde mladý Marcel Proust mezi 6 a 10 lety věku trávil letní prázdniny, kam se naposledy vrátil ve svých 15 letech a kde v onen „deštivý podzim“ znovu našel vzpomínky z dětství. Starodávne prostředí typické pro provinciální buržoazní sídlo se zachovalo i s jídelnou, kuchyní a „dámským salónek“ v přízemí, v prvním patře se pak zachovala chodba, která vždy naháněla strach dětem, spisovatelův pokoj, otevírající se do zahrady, a pokoj tetičky Léonie, v němž najdeme šálek čaje samozřejmě s tradičním francouzským pečivem madlenkou.

V Illiers, z něhož spisovatel povznášeje se nad toto sídlo vytvořil Combray, najdeme mříž na náměstí, na kterou zvonil Charles Swann v *Hledání ztraceného času*, zahradu Pré Catelan vytvořenou jeho „strýcem zahradníkem a kuchařem“ a ohraničenou slavným živým plotem. Řeka Loir se v knize stala Vivonnou a z okolí Swannových a okolí obce Méréglise vznikla kniha známá po celém světě.

Alain-Fournier: Épineuil-le-Fleuriel (departement Cher). – V roce 1890 se zde pan Fournier právě usídlil jako učitel, jeho synovi byly čtyři roky, a zdejší vesnice se měla stát vesnicí Sainte-Agathe ve *Velkém Meaulnovi*. Díky úctyhodné snaze posledních let se podařilo uchránit, respektive obnovit vzhled skromné školy, která byla pro román inspirací. Dobové dláždění, dřevěné obložení a tapety byly zrekonstruovány, nábytek z období Ludvíka Filipa z bytu učitele se vrátil na své místo a žalostný pokojík dospívajícího mladíka v podkroví zůstal nedotčený. Je to prostředí připomínající dětství chlapce, který shromažďoval vjemy a vzpomínky, také prostředí obyčejného života učitele té doby. Alain-Fournier napsal: „Rodiče už dávno považují mou lásku k Épineuil za tak nemorální a nerozumnou jako lásku k ženě...“¹²

Pierre Mac Orlan: Saint-Cyr-sur-Morin (departement Seine-et-Marne). V roce 1927 se se svou ženou „Marguerite de la Nuit“ (Markétou Noci), uchýlil do vesnického domu se zahradou ohraničenou řekou. Od té chvíle se stal pokojovým dobrodruhem, napsal

¹¹ „Narodil se rozdrásaný ubíháním hodin. Každý den umírá žalem ze stárnutí“ (L. Daudet, *Fantômes et vivants*)

¹² Citováno J.-P.. Clébertem.

tu *Quai des brumes* (1927) a také zde v roce 1970 zemřel. Tento dům si zachoval neokázalý interiér spisovatele s omezenými finančními prostředky, který vyhledával spíše pohodlí než estetično, čímž se vysvětluje nesourodost nábytku a knih v knihovně. Mac Orlanova osobnost je tu zobrazena v dílech jeho přátel malířů, bronzovou bustou, květináčích vyrobených z potrubí, a různobarevných baretech, v nichž měl spisovatel zálibu.

François Mauriac: Malagar (departement Gironde). V roce 1927 zdědil François Mauriac majetek po svém pradědečkovi a pak sem jezdil každý rok až do roku 1968, pozoroval z terasy úžasnou krajinu plnou vinic, vřesovišť a lesů („Právě na tuto terasu utíká ze své kukly“, napsal sám o sobě) a rozmisťoval v pokojích obrazy, rytiny, ozdoby, opalinové předměty, z nichž některé byly přemístěny a některé jsou zde dosud k vidění. Je to místo, kde se odehrává *Le chair et le sang* (Tělo a krev) a *Klubko zmijí*. Malé rozměry domu, hojnost a křehkost nábytku a ozdob omezují možnost návštěvy, ale prostředí, kde Mauriac 40 let žil a pracoval, bylo uchráněno regionální radou – Conseil régional, které byl jeho majetek odkázán.

Louis Aragon a Elsa Trioletová: Saint-Arnoult-en-Yvelines (departement Yvelines). Tento starý vodní mlýn z 12. století se stal vlastnictvím Elsy a Aragona v roce 1951. Přestěhovali se sem za cenu nekonečné práce a přijímali zde i návštěvy svých přátel. Aragon tu napsal *Velikonoční týden* a Elsa *Le cheval roux* (Zrzavý kůň). Ona tu zemřela v roce 1970 a byla pohřbena v parku, Aragon se k ní připojil o 12 let později.

Celý majetek byl od roku 1985 restaurován. Pokoje, které pár obýval – velký obývací pokoj, kuchyň a pracovna Aragona i Elsy – byly zachovány s úzkostlivou péčí (kravata, kterou básník odhodil na kus nábytku, je stále na místě). Ostatní prostory byly předělány na knihovnu čítající 28 tisíc svazků, centrum výzkumu a zároveň na přání Aragona i na místo podpory tvůrčí činnosti. Mlýnský náhon byl znovu spuštěn a vyčištěn, přilehlý pětihektarový park je zavlažován řekou Remarde.

Kapitola III

Hrady a zámky spisovatelů

Velké množství spisovatelů žilo na hradech či zámcích, které byly jejich rodinným vlastnictvím, nebo je koupili, což svědčilo o jejich úspěchu. Mezi prvními z nich některé hrady nesly jméno spisovatele: Montaigne, Racan, Cyrano de Bergerac (půda kolem zámku Mauvières), Tallemant des Réaux, Fénelon, Vauvenargues, Mirabeau, Tocqueville.

Nejedná se vždy o stavby nejvyšší třídy, ale zájem o architekturu a literární vzpomínky se vzájemně podporují nebo jsou někdy naopak v protikladu, zejména když bylo sídlo postaveno nebo zrekonstruováno právě svým slavným obyvatelem. Uvidíme, že Brantômův Richemont, La Roche-Racan, Ferney i Monte Christo Alexandra Dumase byly postaveny svými majiteli spisovateli, kteří jim vtiskli mnoho ze své osobnosti, zatímco Lamartinovy zámky Monceau a Saint-Point, nebo La Varendův Bonneville, stavby původně druhotné, byly přestavěny tak, že přestavba vynesla na světlo skutečnost, mistr v literatuře může být zároveň mistrem v architektuře. Některé hrady a zámky jsou mnohem známější díky spisovateli, který na nich žil, než díky architektuře: La Possonière (Ronsard), Les Rochers a Buron (Mme de Sévigné), Germigny-l'Évêque (Bossuet), La Ferté-Vidame (Saint-Simon), Labrède (Montesquieu), Ferney (Voltaire), Saint-Point (Lamartine), Saché (Balzac), Coppet (Mme de Staël), Tocqueville, Vascœuil (Michelet), Brangues (Clandel), Verrières-le-Buisson (Malraux a Louise de Vilmorin). Některé se dají sotva nazývat zámky: de Vignyho Le Maine-Giraud, „château des brouillards“ (mlžný zámek), prostý rodinný dům v Montmartru kde Gérard de Nerval žil v roce 1846, „Palais rose“ (růžový palác) Roberta Montesquiou ve Vésinetu¹³.

V jiných případech naopak přítomnost spisovatele pouze přispěla k již existujícímu obrovskému zájmu: La Rochefoucauld a La Roche-Guyon, Mme de Sévigné a Grignan, Fénelon a hrad Fénelon, Helvetius a Voré, Chateaubriand a Combourg, Loti a La Roche-Courbon, Heredia a Bourdonné.

Na nejdůležitější a návštěvníkům nejdostupnější z těchto literárních hradů a zámků je třeba se podívat blíže:

¹³ ulice Diderot, 14

Pierre de Ronsard: La Possonnière, obec Couture-sur-Loir (departement Loir-et-Cher). – Píše se únor 1515, když Loys Ronsard po návratu z Italských válek nechává zrekonstruovat toto panské sídlo. Od té chvíle se zámek může pyšnit dekorem v italském stylu, tvořeným převážně latinskými a francouzskými nápisy, mravoučnými a humanistickými zásadami v duchu doby. Pierre de Ronsard, zde narozený roku 1524, se velmi brzy naučil chápat křesťanské a pohanské mravní zásady, symbolizující dva protipóly – náboženství a radosti života. Od nich se bude odvíjet celý jeho život – mezi nimi bude hledat rovnováhu. Také v interiéru ve velkém sále je z té doby krb zdobený rébusem zajímavým tím, že jeho rozluštění je klíčem k pochopení víry Pierrova otce Loyse Ronsarda, a svým prostřednictvím nám může objasnit básníkovu inspiraci. Pierre de Ronsard se až do své smrti stále vrací na toto sídlo v srdci regionu, který opěvoval ze všech nejvíce.

Michel de Montaigne: Chateau de Montaigne, obec Saint-Michel-de-Montaigne (departement Gironde). – Ač zámek tohoto filozofa zanikl v roce 1885 a nahradilo ho podivuhodné neogotické sídlo, zachovala se z něj část, která byla pro Montaigne nejdůležitější – věž, do které se roku 1571 nastěhoval. V přízemí se nachází kaple, nad ní jeho pokoj a nahoře „knihovna“, kde prostřednictvím dodnes zachovaného latinského nápisu hlásá svou vůli žít v ústraní za účelem studia, aniž by se vychloubal věrností tomuto rozhodnutí. Naproti stolu s křeslem, (pokládáným za Montaignovo), bylo podél lomené věžní stěny vyrovnáno tisíc svazků, které se později naneštěstí ztratily. A stejně jako Montaignovy oči před čtyřmi stoletími, i oči návštěvníkovy se zvedají ke stropním trámům, dodnes zdobeným 147 latinskými a řeckými nápisy a jediným francouzským: „Que sais-je?“ (Co já vlastně vím?) A právě v této knihovně napsal a přepracoval *Eseje*, usazen pod šlechtickým erbem, na nějž byl hrdý.

Brantôme: hrad Richemont, obec Saint-Crépin-de-Richemont. – Když se Pierre de Bourdeilles, pán z Brantôme, vrátil na královský dvůr poté, co se následkem tragické nehody na koni nemohl čtyři roky hýbat, zjistil, že se na něj již zapomnělo. Rozhodl se proto uchýlit na své panství Richemont poblíž Brantôme, kde nechal postavit dvě křídla hradu spojená mohutnou hradní věží a kde stvořil celé své dílo. Pracoval na něm až do své smrti v roce 1614. Hrad ještě v dnešní době patří jeho prasnovecům a stále je zde k vidění údajný spisovatelův pokoj a kaple, kde byl pohřben.

Honoré d'Urfé: zámek la Bastie d'Urfé, obec Saint-Étienne-le-Molard (departement Loire). – Přes mnoho zvrátů, které zámek zasáhly, se podařilo zachovat toto slavné šlechtické sídlo, které je zároveň architektonickým mistrovským dílem období renesance a sídlem jednoho z největších spisovatelů své doby. Honoré d'Urfé zde prožil své mládí¹⁴ a počátky své lásky k Diane de Châteaumorand. Kolem roku 1583 zde začal psát román *L'Astrée*, ve kterém mírněji vyobrazuje jejich dramatický, ale vášnivý vztah, završený roku 1599 hroznou svatbou, která spisovatele a sídlo jeho předků navždy rozdělila. Dobře znal zámecké galerie, kapli, pověstnou posvátnou kašnu a nechal obnovit zámeckou zahradu s pavilonem v jónském stylu uprostřed. Tato kulisa přidává na intenzitě románu, obdivovanému několika generacemi předků:

Étant petit garçon, je lisais son roman (Jako malý chlapec jsem jeho román čítával)

Et je le lis encore ayant la barbe grise (a čtu ho i jako prošedivělý stařec.)

(La Fontaine)

V nedávné době byl realizován nový plán rekonstrukce objektu.

François de La Rochefoucauld: hrad La Roche-Guyon (departement Val-d'Oise). – Původní pevnost byla postupně přestavěna na pohodlné sídlo. François, druhý vévoda z La Rochefoucauld, zde pobýval během svého dobrodružného života a později se sem uchýlil na odpočinek. Právě zde také sepsal většinu svých *Maxim*.¹⁵ Z hradu znal středověké a renesanční části, které však byly v následujícím století přestavěny.

Honorat de Beuil, pán z Racan (1589-1670), měl tu jedinečnou výsadu, že po něm byly pojmenovány hned dva hrady, kde žil. Panství Champmarin v obci Aubigné-Racan (departement Sarthe), kde se narodil, je okouzující sídlo vévodící údolí řeky Loir, ve kterém se dodnes zachoval velkolepý krb. Odsud byl sotva narozený Racan odvezen na rodinný hrad La Roche-au-Majeur, později La Roche-Racan, v obci Saint-Paterne-Racan (departement Indre-et-Loire). Zde strávil své mládí, později však odsud odjel a stal se vojákem a dvořanem. To mu ale přineslo jen samé hořkosti, proto se roku 1628 vrátil a nechal sídlo zrekonstruovat Mauricem I. Gabrielem do podoby velkého pavilonu na úpatí kopce, obklopeného terasami a schodišti vévodícími údolí Escotais. Jako celek sídlo oplývá velkým půvabem. Zde skládal žalmy a stance. Podobu malovaného krbu,

¹⁴ „Ta pastorála, kterou vám posílám, je opravdu pouhým příběhem mého mládí.“ (z dopisu d'Urfého básníku Étienne Pasquierovi)

¹⁵ Své *Mémoires* (Paměti) napsal v exilu na dalším ze svých sídel, Verteuil (1655-1659).

kamenného schodiště a údajného Racanova pokoje známe z jeho poezie. Básník zde zemřel ve věku 80 let a přežil tedy všechny ty, kdo se mu posmívali.

Roger de Bussy-Rabutin: hrad Bussy-Rabutin (departement Côte d'Or). – Tento hrad je jedinečnou ukázkou velice vkusného sídla, jehož majitel se zabýval zároveň dvěma nerozlučnými činnostmi – vybíral vybavení interiéru a sepisoval své literární dílo. Byl odsouzen k vyhnanství¹⁶ nebo spíše k domácímu vězení, a tak se Roger de Rabutin, hrabě z Bussy, pustil do zvelebování interiérů svého hradu. Přeměnil ho na svůj soukromý Pantheon, vyzdobil ho obrazy francouzských králů a jejich milenek (prý pro zpestření), slavných vojevůdců, také portréty žen, které miloval, se vzpomínkami či výčitkami. Jednou z nich je například Mme de Montglas. Po sídle je rozmístěno několik obrazů s její podobiznou, doprovázených mstivými nápisy.¹⁷ Dále sídlo vyzdobil portréty sebe sama v různých částech hradu, a prostými i vyumělkovanými vyobrazeními knížecích a královských panství v jejich tehdejší podobě. Bussyho by nejspíš překvapilo, kdyby se dozvěděl, že jeho sbírka umění bude slavnější než jeho literární dílo.

Níže budeme pojednávat i o hradech jeho sestřence, Mme de Sévigné, Les Rochers, který jí patřil, a Grignan, kam si třikrát jela pro dceru.

François Fénelon: hrad Fénelon, obec Sainte-Mondane (departement Dordogne). – Velkolepá středověká feudální stavba, rekonstruovaná na počátku 17. století, stále vypadá jako 6. srpna 1651, když tu přišel na svět François de Salignac de la Motte-Fénelon, proslavený pod posledním z těchto jmen. Pravděpodobně se narodil v komnatě, kde velký krb z vyřezávaného dřeva stráží jeho portrét, a dokonce možná na baldachýnovém loži naproti němu. Vedlejší místnost, vykládanou dřevem, pokládáme za pracovnu, tam je uchováno několik jeho knih a památek. Z nouze byl pokřtěn v kapli vytvořené v jedné z hradebních věží.

Jako jeden z mála je sídelní hrad tohoto spisovatele rozsáhlý. Spisovatel se nikdy nezřekl aristokratického původu, jemuž takové sídlo odpovídalo, a vždy poukazoval na jeho kladné stránky.

Krajinu této oblasti (okolí obce Sarlat-la-Canéda) autor promítnul do *Telemacha* (*Příhody Telemachovy*). Knihu údajně napsal v převorství Carennac, které patřilo pod Fénelon, konkrétně ve věži, která je tu i dnes k vidění.

¹⁶ Během svého prvního vyhnanství (1659-1660) zde napsal *Galskou kroniku lásky* a během druhého (1666-1682) své paměti (*Paměti světákovy*) a rozsáhlou korespondenci.

¹⁷ „Fugit hyemes,“ prchá před špatným počasím.

Charles Louis Montesquieu: hrad Labrède (departement Gironde). – V sídle svých předků, postaveném v roce 1419, kde autor napsal v podstatě celé své dílo a kde se také staral o okolní půdu a vinice, byly některé místnosti upraveny¹⁸ a knihovna přišla o sedm tisíc svazků (ty jsou nyní v knihovně v Bordeaux), ale byl zachován salón se spisovatelovým portrétem v taláru, jeho tabatěrky a italský nábytek dovezený z cest; a zejména se kompletně zachoval jeho pokoj s postelí s nebesy ze zeleného lampasu a tajným sekretářem, kam si ukládal dopisy, fajánsový džbán umístěný na dobové komodě a krb, o jehož kamenný sloupek si spisovatel opíral nohy. Okolní anglický park si objednal sám hradní pán-spisovatel.¹⁹ Takto vytvořené prostředí připomíná zároveň jeho způsob života i morální postoje²⁰.

Voltaire: zámek Cirey, obec Cirey-sur-Blaise (departement Haute-Marne). – Pod hrozbou zatčení za napsání *Filozofických listů* (1734) požádal Voltaire manžela své milenky Émilie, markýze du Châtelet, o azyl a dokonce od něho získal svolení tento zámek v Champagne na vlastní výdaje přestavět. Části, které spisovatel nechal postavit, se zachovalo několik: monumentální brána do galerie rámovaná alegorickými reliéfy, knihovna a divadlo v podkroví, kde probíhalo až 20 představení týdně a ve kterém se zachovaly Voltaireovy iluzivní malby, slámou vypletená sedadla pro 30 osob a Emíliina lóže. Emílie také vévodí portrétu ve velkém sále. Její smrt v roce 1749 však vyhnala Voltaira z tohoto „ráje na zemi,“ kde připravoval *Věk Ludvíka XIV.*

Voltaire: zámek Ferney, obec Ferney-Voltaire (departement Ain). – Jen málo sídel je tak prosyceno osobností nějakého autora. Tento zámek Voltaire zakoupil v roce 1758, neboť byl blízko k hranicím, sám ho nechal kolem roku 1769 částečně zrekonstruovat, údajně podle vlastních návrhů,²¹ a sám tam také nechal umístit nábytek,

¹⁸ Spirálovité sloupy v předpokoji byly nainstalovány až v 19. století, aby nesly váhu knihovny.

¹⁹ „Mohu říci, že je to v současnosti jedno z nejpřívětivějších míst ve Francii, příroda je hradu tak blízko, jako by byla ještě v županu a chystala se vyskočit z postele“ (Montesquieu)

²⁰ Stendhal to posuzoval velmi rozdílně: „Je to nejsmutnější kraj na světě... Spatřil jsem stavbu oblého tvaru bez omítky, obklopenou rozsáhlými příkopy plnými převážně čisté, ale kávově zbarvené vody... Tento strašlivě smutný vzhled mi připomněl hrad, kde Armida držela vězně, které odvedla z tábora Křižáků“ (1838).

²¹ Zdá se, že Voltaire nechal zbořit středověké věže a hradní křídla, která obklopovala hlavní torzo hradu a nechal je nahradit křídly stejného slohu podle vlastního návrhu (jeho pomlouvači tvrdili, že zapomněl vzít v úvahu tloušťku stěn, čímž vznikl omezený prostor v některých místnostech). Práce byly nejspíše prováděny ve spolupráci s architektem Lenoirem le Romainem. Až v roce 1774 zasáhl na Ferney dijonský architekt Léonard Racle. Průčelí v zahradě bylo zrekonstruováno v 19. století.

z něhož můžeme mnohé kusy vidět ještě dnes²² (v salónu a ve věrohodně zrekonstruované komnatě). Dále sem nechal umístit svůj portrét, který pro něho namaloval La Tour, portrét Kateřiny II., který mu carevna sama zaslala, a fajánsová kamna vyrobená manufakturou, kterou autor sám založil v blízké vesnici. Vytvořil si tak místo k práci s knihovnu čítající 6000 svazků, kde napsal dílo *Prostáček*, místo vášnivých kampaní na obranu Calase nebo Sirvena, kteří byli odsouzeni za zabití svých dětí s úmyslem zabránit jejich přejití na katolickou víru, místo pro divadlo (*Tancredi, Irène*), místo, kde přijal nesčetně návštěvníků. On, jenž po více než dvacet let přitahoval pozornost celé Evropy²³.

Mme de Staël: zámek Coppet (Švýcarsko). – Po pádu monarchie v roce 1792 se Germaine de Staël chystala na zámku svého otce Neckera strávit své první vyhnanství, za kterým následovala později další. Za pomoci návštěv, divadelních představení, konverzací a lásek, díky kterým se Coppet stal „Salómem Evropy,“ se tu pod Napoleonovou nadvládou snažila zapomenout na Paříž.²⁴ Z této doby se zachovala architektura sídla, přilehlý park, salónek Ludvíka XVI., kde se scházeli největší myslitelé jeho doby, pokoj Juliette Récamierové²⁵ a na okraji panství také hrobka, která poté, co do ní byla pohřbena autorka *Corinne*, nebyla již nikdy otevřena.

Paul-Louis Courier: La Chavonnière, obec Veretz (departement Indre-et-Loire). – Toto trojhranné šlechtické sídlo se střešou z tašek z počátku 18. století získal v roce 1818 Paul-Louis Courier. Zde se usadil se svou mladou ženou a také napsal většinu svých pamfletů (podepisoval je „Paul-Louis, vinař z La Chavonnière“), týkajících se často tohoto regionu. Patřil mu také les Larçay, ve kterém byl 10. dubna 1825 zavražděn svým hajným, bezpochyby pod nátlakem dvou milenců Mme Courierové.

Dosud je k vidění mansarda používaná spisovatelem jako pracovna, jeho knihovna, manželčin pokoj a kuchyň.

²² Sochy Voltaira a Rousseaua vystavené u vchodu zřejmě přibyly později. V jednom z pokojů je k vidění děkovný monument, který nechal krátce po Voltairově smrti vztyčit markýz de Villette s cílem uložit zde Voltairovo srdce.

²³ „Ze zámku Ferney jsem přes listí viděl jen zamřížovaný kout zdi – navštěvujeme ho vždy pouze v sobotu odpoledne. Mezi dvěma staletými jilmy se z cesty, která tam vede, okázale tyčí Mont Blanc osvětlený nízkým sluncem – král Voltaire propůjčil Jeanu-Jacquesovi svou domovskou krajinu, což u něho vůbec není běžné“ (Julien Gracq, surrealistický spisovatel)

²⁴ Narodila se v paláci zvaném Hôtel d'Halwyll v ulici Michel-le-Comte č.p. 28 (IV. městský obvod), který byl slavným dílem Clauda-Nicolase Ledoux, a prožila konec starého režimu na švédské ambasádě, která sídlila v paláci Dillon, v ulici Bac č.p. 94. Tato ulice se zachovala se značnými změnami, stesk Mme de Staël po „potůčku v ulici Bac“ se stal proslulým. V době Restaurace Bourbonů žila v ulici Royale č.p. 6, a zemřela v roce 1817 ve věku 40 let v ulici Mathurins, která se dochovala dodnes.

²⁵ Autorka *Corinne* zdejší krásnou knihovnu se světlým dřevěným obložením, z něhož vyčnívají antické busty, neznačila, zřídil ji Auguste de Staël až po matčině smrti.

François René de Chateaubriand: hrad Combourg (departement Ille-et-Vilaine). – Feudální hrad získaný v roce 1761 spisovatelovým otcem si s výjimkou upraveného vnějšího schodiště zachoval vzhled, který mladý François-René poprvé uviděl v roce 1777 ve svých devíti letech. Od té doby se sem po dobu šesti let pravidelně vracel a živil tu své sny a dával průchod své vnitřní lyričnosti. Napsal: „Všude ticho, temnota a kamenné tváře.“

Park má stále velké kouzlo²⁶ a najdeme tu ono „poklidné jezero“ obrostlé topoly, na jehož hladině plavou stíny spřízněných duší Reného a Lucile. Interiér hradu byl bohužel v 19. století značně přestavěn, zejména přízemní galerie, která figurovala v jedné z nejslavnějších scén *Paměti ze záhrobí*, byla přeměněna na dva neogotické pokoje. Pokoj dospívajícího spisovatele, umístěný z otcovy vůle ve věžičce, byl napodoben v Kočičí věži²⁷ a v archivu v prvním poschodí byl shromážděn nábytek z márnice v ulici Bac a několik dalších upomínkových předmětů.

Honoré de Balzac: zámek Saché (departement Indre-et-Loire). – Nejlépe zachované prostředí, v kterém Balzac žil, nepatřilo tomuto romantikovi, ale jeho přátelům, rodu Margonne. Strávil tu však kolem desítky pobytů. Sídlo si udrželo svou inspirativnost. Uprostřed krajiny z *Lilie v údolí* a romantického parku tu najdeme spisovatelův pokoj i s postelí a stolem, na němž stále stojí řezačka, pozůstatky knihtisku z ulice Visconti a lampa na velrybí tuk – svědek práce zabírající mnohdy osmáct hodin ve dne, v noci.²⁸ V prvním poschodí se zachoval podivuhodný salón vyzdobený tapetami,²⁹ kde si některé večery Balzac četl a hostům Morgonnových mimicky předváděl epizodu, kterou právě tvořil, znázorňoval tak doopravdy *Lidskou komedii*. Naposledy se sem vrátil v únoru 1848 nemocný. Už neměl chuť pracovat, své poslední síly vložil do psaní dopisu Ewelině Haňské.

Alphonse de Lamartine: hrad Saint-Point (departement Saône-et-Loire). – Ačkoli básníkovu srdci drahá vila Milly a zámek Monceau, kde strávil svá poslední léta, byly přestavěny, na Saint-Point se s jím prováděnými přestavbami, ke kterým se vrátíme, dochovaly hlavní pokoje sídla, komora, salón a pracovna s pruhořanou tapisérií, kde

²⁶ Ale les zanikl ještě za Chateaubriandova života.

„Ta stará hradní věž zůstala na své skále stát sama a truchlila po těch dubech, které ji obklopovaly a chránily před bouří jako staří přátelé.“ (*Paměti ze záhrobí*)

²⁷ Skutečný pokoj dospívajícího Chateaubrianda měl nízký strop a výhled na nádvoří.

²⁸ Otec Goriot se datuje do období pobytu na Saché v září 1834.

²⁹ Balzac je choval v mysli, když popisoval tapety v penzionu Vauquer.

inspirován okolní krajinou napsal *Jocelyn*. V těchto pokojích se, vedle nedávných přídavek, které by si zasloužily zmizet, zachovalo prostředí a nábytek, ve kterém žil autor *Meditací*. Přivítal zde osobnosti, jako jsou Victor Hugo a Charles Nodier (1825), Pierre-Jean de Béranger, Eugène Sue, Émile de Girardin a Sophie Gayová. Po smrti dcery (1832) nechtěl nutit svou manželku, aby zde dále žili, a tak se přestěhovali na Monceau, kde napsal cestopis *Voyage en Orient* (Cesta do Orientu) a *Historii Girondinů*.³⁰

Victor Hugo: zámek Roches, obec Bièvres (departement Essonne). – Prázdninové pobyty, které Victor Hugo strávil mezi lety 1828 a 1837 se svou rodinou na zámku Roches u svého přítele Bertina staršího, ředitele novin *Journal des débats*, hrály rozhodující roli v jeho životě i díle. Zatímco manželka Adèle odjela za tajemnými setkáními s Charlesem Augustinem Sainte-Beuvem, a zatímco se na Roches Louise Bertinová starala o děti, Victor Hugo a Juliette Drouetová (nastěhovaná v nedalekém malém domku v Mets) se setkávali v le Bois de l'homme Mort (les mrtvého muže) a procházeli se po okolí. Zde se zrodila zároveň jedna z nejslavnějších lásek v literatuře a báseň *Tristesse d'Olympio*. Jindy si básník hrál se svými dětmi nebo pracoval.

Znehodnocený hrad a rozdrobené panství byly zachráněny v roce 1987 japonským sdružením Sokka Gakai. Kolem zrestaurovaného hradu, z něhož se stal „maison littéraire de Victor Hugo“ (literární dům Victora Huga), se obnovený park rozpíná až k hranici Bièvre a je tu i zastíněný ostrůvek, kam básník chodil občas skládat.

Alfred de Vigny: Maine-Giraud (departement Charente). – Ačkoli básník, hrdý na svůj rod, sídlo označoval za „feudální hrad“,³¹ je to přinejlepším šlechtické sídlo, v tomto regionu nazývané „logis“, které se skládá ze dvou budov s věžemi, pocházejících bezpochyby z 15. století, a přilehlých hospodářských prostor. Vigny ho zdědil po smrti matky v roce 1837 a pobyl zde pouze čtyřikrát (1838, 1846, 1848-1849³², 1850-1853). Při těchto příležitostech provedl několik dekoračních změn, k nimž se vrátíme dále, a úspěšně se pokusil zvětšit svůj majetek a využít z něho plynoucí výtěžek. Pracoval zde i na své poezii – *Smrt vlka* zde dokončil v roce 1838, *Láhev v moři* začal v roce 1846 a dokončil v roce 1853, báseň *Osudy* zde dokončoval, zatímco se místní krajina objevila v díle *La*

³⁰ Tento zámek, předělaný na domov důchodců a značně změněný, se nenavštěvuje.

³¹ Básník věřil, že půda je v jeho rodině už dlouho, avšak ve skutečnosti ji v roce 1768 nabyli jeho děd z matčiny strany.

³² Tento pobyt je v básnickově životě spojen s obdobím rovnováhy a klidu: „Všechno naše obilí už je ve stodolách, zakládám a zdokonaluji palírnu, jelikož z našich hroznů vzniká nejlépe oceňovaný koňak, mohl byste mi psát jako Paulu-Louis Courierovi: Alfrédu de Vigni, vinaři“ (11. srpna 1848). Skutečně dosáhl výroby kvalitních pálenek, pravidelně nakupovaných společností Hennessy.

*Maison du berger*³³. Napsal: „Tato země je takový kůň, kterého draze živím a na kterého nasednu jednou za uherský rok.“

Jules Michelet: zámek Vascoeuil (departement Eure). – Mme Poullain-Dumesnilová, do níž byl Michelet zamilován, ho pozvala do této budovy z 15., 16. i 17. století. V roce 1843 se jejich děti vzaly a Michelet sem nadále jezdil a tvořil nástin svých *Dějin Francie*, a vracel se sem i se svou druhou ženou. Nacházel zde tři hlavní rysy svého díla i života: historickou inspiraci středověkého hradu, podívanou na přírodu na březích řeky Crevon a hřejivou lásku rodinného prostředí.

Zámek byl současným majitelem značně zrestaurován.

Paul Claudel: zámek Brangues (departement Isère). – V roce 1927 se tento básník a diplomat stal majitelem zámku Brangues zvaného „bronzová slabika“, kde od té doby trávil s rodinou každé prázdniny až do své smrti. Oceňoval však spíše pohodlí, které sídlo skýtalo, než jeho architekturu³⁴. Napsal zde své exegetické dílo a mnoho básní. Navštívili ho zde mimo jiných belgická královna Alžběta Gabriela Bavorská, skladatel Darius Milhaud a herec Jean-Louis Barrault. Dva pokoje, jež básník postupně obýval, spolu s přílehlou pracovnou, zůstaly nedotčeny, stejně jako salón, kde Claudel nashromáždil poněkud nesourodý nábytek. Osmnáctihektarový park obklopující zámek byl svědkem posledních meditací básníka, který je v něm pohřben³⁵.

Roger Martin du Gard: zámek Tertre, obec Sérigny (departement Orne). – Hned po konci první světové války koupil romanopisec tento pěkný zámeček z počátku 17. století, obklopený obdivuhodným parkem, poskytujícím nádherný výhled na kopce bývalé provincie Perche. Spisovatel zařídil a zkrášlil sídlo (dekorace v interiéru, knihovna, pracovna) i park (terasa, jezírko), přijal zde mnohé přátele (dramatika Jacquesa Copeaua, spisovatele André Gida a Jeana Schlumbergera) a napsal svá díla i obsáhlou korespondenci. Zemřel v roce 1958 ve své pracovně, která zůstala stejně jako ostatní jím zařízené pokoje nezměněna. Park byl v roce 1967 zařazen na seznam zajímavých míst podle spisovatele a dobrodruha André Malrauxa.

³³ Napsaném v Paříži v letech 1842-1843. V lednu 1863 napsal svému správci: „Mám v plánu jezdit domů co nejčastěji a psát tam, jak jste mě to vídal dělat, obklopen svými nejdražšími vzpomínkami.“ Zabránila mu v tom však choroba a na podzim v Paříži zemřel.

³⁴ „Velký, dobře vytopený měšťanský dům, naplněný vůní jídla.“

³⁵ Pod epitafem, který si sám napsal: „Zde spočívají ostatky a sémě Paula Claudela.“

Jean de La Varende: zámek Bonneville, obec Chamblac (departement Eure). – Díky sňatku, který ho osvobodil od materiálních starostí, se mohl Jean Mallard de La Varende po první světové válce usadit nastálo na svém idylickém rodném šlechtickém sídle. Přestože se dlouho považoval za malíře, od roku 1934 se začal věnovat dvěma jiným činnostem: vyrábění modelů lodí, které nyní zaplňují značnou část domu, a zde sepsanému dílu, prosycenému rodinnými vzpomínkami, místní historií a harmonií s okolní krajinou.

Patrice de La Tour du Pin: zámek Bignon, obec Bignon-Mirabeau (departement Loiret). – V tomto „nízkém a pošmourném kraji proděravěném řetězci rybníků“ na zámku své rodiny³⁶, kde strávil dětství a posledních 30 let svého života, našel básník inspiraci v klasické poezii vysokého stylu, prosycené citem a křesťanskou vírou. Části zámku, ve kterých žil a pracoval (salón s tapisériemi od Jeana-Baptista Oudryho, jídelna s malovanými plátny, rytiny od Piranesiho, sesbírané básníkem samotným) zůstaly nedotčené.

Vedle hradů a zámků se můžeme podívat také na kláštery, jejichž prostředí bylo často příznivé literární tvorbě, při příležitosti delších či kratších pobytů autorů. Obzvláště inspirativní je převorství Saint-Cosme (v obci La Riche, departement Indre-et-Loire), které od roku 1565 vlastnil Ronsard. Ten zde zemřel a nyní spočívá. Přestože bylo značně poničeno vandalismem a válkami, uchovalo si převorství kromě své okouzující polohy i několik budov, mezi nimi obydlí převora obývané básníkem s pracovnou s výhledem na apsidu kostela, kam přicházel, aby pomáhal při bohoslužbách³⁷.

Z dalších převorství tohoto básníka, který jako by je sbíral, přetrvávají Croixval, Sarceau, Montoire – budovy, které byly svědky tvorby mnohých veršů. Rabelais strávil pět let v klášteře Maillezais v departementu Vendée, jehož ruiny jsou dosud velmi působivé, George Sandová pobývala v převorství Taverny (departement Val-d'Oise). V období mezi válkami přijali v klášteře Saint-Wandrille Maurice Maeterlincka, zatímco další staré kláštery se staly místy setkání literátů: klášter Varennes (departement Indres), kudy prošli André Malraux a Romain Rolland, a zejména Pontigny v Burgundsku, kde probíhaly tzv.

³⁶ Zámek postavený v roce 1880 na místě starého hradu Mirabeau architektem Sansonem a obklopený parkem navrženým botanikem Duchesnem.

³⁷ Je ne perds un moment des prières divines ;
Dès la pointe du jour je m'en vais à matines ;
J'ai mon bréviaire au poing, je chante quelquefois,
Mais c'est bien rarement car j'ai mauvaise voix.
Le devoir du service en rien je n'abandonne,
Je suis à prime, à sexte et à tierce et à none.

(Nechci přijít ani o chvíli modlení.)
(jdu na matutinum, než se rozední.)
(breviář mám v ruce, někdy i zpívám.)
(ale to jen velmi zřídka, neboť hlas nepěkný mám.)
(Povinnost bohoslužby pro nic nezanedbám.)
(na primu, sextu, tercii i nonu chodívám.)

„Entretiens“ (rozmluvy),³⁸ které sem přilákaly osobnosti, jako jsou André Gide, Martin du Gard, André Malraux, Drieu La Rochelle, André Maurois nebo François Mauriac.

³⁸ Také nazývány Décades de Pontigny – různé osobnosti sem přicházely vést svobodně diskuze na různá témata (pozn. překladatele)

II. Komentář

1. Překladatelská analýza výchozího textu

V této části se budeme věnovat podrobné analýze, která předchází překladu a následuje za několikerým pečivým přečtením předlohy. Při analýze jsme se inspirovali modelem Christiane Nordové a zároveň jsme nahlíželi do postupu popsaného v publikaci *Stylistická analýza českých a francouzských textů* (Šotolová, Brunel: 2012). Vzhledem k samostatnému (neprovázanému) charakteru jednotlivých kapitol nepovažujeme za nutné provádět analýzu celého textu knihy, analýza se tedy týká převážně překládaných kapitol.

1.1 Vnětextové faktory

Vnětextové faktory tvoří tu část analýzy, která se zabývá prostředím, časem, autorem, tedy podmínkami, za jakých text vznikl, ale neanalyzuje text samotný, jeho obsah, větné struktury apod.

1.1.1 Vysílatel

Vysílatel je v našem případě zároveň i autor textu Georges Poisson, narozený v roce 1924 a dosud žijící historik umění, autor mnoha publikací z oblasti historie, umění, literatury, architektury apod., a v neposlední řadě také několika průvodců po francouzských pamětihodnostech. Pracoval v několika muzeích a byl nebo je členem, v některých případech předsedou, několika organizací, zabývajících se péčí o domy, v nichž žili spisovatelé, a všeobecně snahou o zachování historického dědictví Francie.

1.1.2 Intence a očekávaný příjemce

Očekávaným příjemcem textu originálu je francouzský čtenář, který se zajímá o literaturu a historii a má zájem cestovat. Text je určen čtenáři, který je vzdělaný, má již o autorech francouzské literatury jistý přehled a chtěl by se dozvědět více o tom, kde žili, jaké prostředí inspirovalo jejich tvorbu a chtěl by toto prostředí sám vidět a zažít.

Naproti tomu očekávaným příjemcem překladu je český čtenář se zájmem o Francii, francouzskou literaturu a cestování, avšak pravděpodobně s výrazně omezenější znalostí francouzských spisovatelů a Francie všeobecně.

Intencí autora je informovat čtenáře o možnostech návštěvy sídel spisovatelů, o tom, co na daných místech najdou, co se zachovalo z doby autora a co se změnilo. Dále také můžeme pozorovat, že se text snaží čtenáře navnadit, aby na daná místa vyrazil, snaží se v něm vzbudit o tuto problematiku zájem.

1.1.3 Médium, pragmatika místa a času

Náš text je příjemci zprostředkován psanou formou, a to populárně-naučnou knihou. Ta je rozčleněna do jednotlivých kapitol podle typu sídel, o jakých pojednává. Každá kapitola obsahuje úvodní text, popisující situaci v dané oblasti a následně několik kratších, vzájemně neprovázaných úseků, vztahujících se vždy k určitému autorovi a sídlu, na němž pobýval.

Byla vydána v Paříži, ve Francii, kde se také nacházejí místa, o nichž se v knize hovoří. Je tedy čtenáři originálu svým tématem bližší než čtenáři překladu. Rok vydání originálu je 1997, jde tedy o publikaci starou téměř 20 let. V oblasti historický fakt a informací k lokalitám je datum vydání publikace irelevantní, u informací o dostupnosti lokalit návštěvníkům by však mohlo docházet ke změnám. Autor také zmiňuje některé časové úseky jako *ces dernières années* (O: 25), kde je třeba zvážit, zda přestavba, ke které došlo před více než dvaceti lety, může stále být považována za nedávnou. Když však zvážíme, že obyvatelé domu v něm v tomto konkrétním případě žili v průběhu 19. století, ve srovnání s tímto datem bychom mohli dvacet let starou přestavbu ještě stále považovat za relativně nedávnou, tedy prováděnou v poslední době.

1.1.4 Motivace autora a funkce textu

Motivace autora je úzce spjata s jeho intencí. Jak již bylo zmíněno výše, autor knihu napsal za účelem seznámení veřejnosti se sídly francouzských autorů a s cílem zlákat čtenáře k návštěvě těchto sídel. Kniha je vlastně průvodcem, ačkoli u průvodce bychom mohli očekávat řazení podle oblastí, kde se sídla vyskytují, zatímco ve skutečnosti je text řazen do kapitol podle typu sídel a uvnitř kapitol není klíč řazení na první pohled zjevný. Jedná se o chronologické řazení, vzhledem k tomu, že však autor neposkytuje vždy všechna data, ta se v textu vyskytují občasně (někdy se jedná o rok pořízení domu spisovatelem, někdy o úmrtí autora, jindy o rok vydání zde napsaného díla), nedá se pouze na základě textu přesně určit, zda se jedná o řazení podle dat narození spisovatelů či dat jejich pobytu na popisovaných sídlech. Tato informace však pro analýzu není zásadní.

Pro určení komunikativní funkce textu budeme vycházet ze šesti komunikativních funkcí Romana Jakobsona. Převládající funkcí v námi překládaném textu je funkce referenční. Většina textu poskytuje čtenáři objektivní informace o vybraných místech a autorech – udává popisy budov, lokalitu, kde se nacházejí, informace o autorovi a jeho vztahu k budově – v kterých letech zde žil, co zde stvořil, jak změnil podobu místa apod.

Kromě referenční funkce v textu najdeme i pasáže s funkcí poetickou, jako např.:

[...] *Jon y retrouve le « lac tranquille » bordé de peuplier où flottent les ombres de René et Lucile, amants de coeur.* (O: 40)

Na těchto pasážích je zajímavé, že jsou velmi často vloženy mezi pasáže s funkcí referenční, bez jakéhokoli přechodu, nacházejí se v témže odstavci. Na výše citovanou pasáž například přímo navazuje věta :

Malheureusement, l'intérieur du château a été profondément transformé au XIXe siècle [...] (O: 40).

V textu také najdeme funkci expresivní, v občasných hodnotících výrazech jako *malheureusement, étonnant* apod. Dále zde najdeme také konativní funkci, a to v úmyslu autora přimět čtenáře k návštěvě popisovaných míst. O tomto autorově úmyslu budeme blíže hovořit níže. Funkce fatická ani metajazyková nemají v textu významnější zastoupení.

1.2 Vnitrotextové faktory

Vnitrotextové faktory tvoří tu část analýzy, která se zabývá textem samotným, vychází z textu a analyzuje text jako celek i jeho jednotlivé části.

1.2.1 Téma, obsah, presupozice

Tématem textu jsou různá sídla francouzských spisovatelů. V kapitolách, které sídla rozčleňují podle toho, o jaký typ stavby se jedná, se dále dozvíme podrobnosti o autorovi, který dům obýval, jak ho dům ovlivnil, jak on změnil vzhled domu, co zde prožil apod.

Autor počítá se znalostmi adresáta v oblasti francouzské literatury, jejích autorů i děl a zároveň s určitými znalostmi v geografii Francie. Zde má český čtenář znalosti omezenější, bude proto třeba pro něho některé informace z této oblasti doplnit.

1.2.2 Výstavba a členění textu

Členění textu můžeme posuzovat ve dvou směrech – horizontální a vertikální členění. Z pohledu horizontálního členění obsahuje kniha název *Les maisons d'écrivain*, úvod a jednotlivé kapitoly. U kapitol je zajímavé, že první kapitola se od ostatních poněkud liší. Je totiž jakýmsi prodlouženým úvodem, pojednává o možnosti rozdělení jednotlivých domů podle různých faktorů (lokality, pohlaví autora, století atd.), zatímco od

druhé kapitoly dál už mají všechny kapitoly shodnou strukturu: název kapitoly, krátký úvod, pojednávající obecně o daném typu sídel, za nímž následuje několik kratších textů o jednotlivých sídlech. Každý z těchto textů je nadepsán tučně vyznačeným jménem autora, za ním následují informace o daném sídle – název nebo adresa a departement, v němž se nachází. Poté následuje samotný text, jehož obsah se v jednotlivých textech liší. Většina těchto textů tvoří jeden odstavec, některé dva nebo více odstavců.

Z vertikálního pohledu nás zaujmou zejména poznámky, které jsou číslovány na každé stránce zvlášť od jedničky. Tuto anomálii v překladu z praktických důvodů nezachováme a budeme poznámky číslovat průběžně napříč celým textem. Dále je v textu výrazná intertextualita, autor zde odkazuje k dílům spisovatelů, o jejichž domech pojednává a také z těchto děl často cituje, zejména z částí, které pojednávají o daném sídle nebo jím byly inspirovány.

1.2.3 Koherence a koheze

Text je koherentní, celým textem se prolíná téma domů spisovatelů, je rozdělen na části s podobnou strukturou. V krátkých textech pak najdeme prostředky jak koherence, tak koheze. Z lexikální koheze je časté zejména nahrazení hyperonymem (*Renan – l'adolescent – le philosophe, Proust – l'écrivain*) či anafora

[...]disposant dans les pièces tableaux, gravures, bibelots, opalines, aux emplacements où on les voit encore. (O: 29)

Z koheze gramatické je častá např. pronominalizace (*François Mauriac – [...]écrivit-il de lui-même*) nebo koheze pomocí konektorů (*et, mais, pendant que, tandis que* atd.) Výjimečně najdeme i části, které jsou nekoherentní, složené z dlouhých vět, jejichž návaznost je čtenáři nejasná. Myšlenky autora na sebe ne vždy logicky navazují a může se zdát, že bez zjevného jednotícího faktoru přeskakuje od jedné myšlenky k druhé. Např.:

fauteuil [...] que Comte, qui y déposait une boucle de cheveux de Clotilde pour l'adorer, tenait pour objet de culte. Peu de livres en revanche dans les bibliothèques vitrées, car il avait renoncé à lire, préférant suivre ses pensées et concevoir sa doctrine. (O: 22)

Zde konektor *en revanche* působí jako prvek koheze, z textu však není jasné, o jaký protiklad se jedná, uvedené výpovědi nejsou logicky v protikladu, čtenář si proto musí domýšlet, jaký protiklad měl autor na mysli. Podobně v případě věty *Le poète mourut ici à*

80 ans, ayant enterré tous les moqueurs. (O: 35) nelze mluvit o kohezi, neboť tato věta nenavazuje na žádnou zmínku o komkoli, kdo by se básníkovi posmíval, nic podobného není v předchozím textu zmíněno. Tato věta má tedy spíše matoucí efekt, pokud čtenář není natolik vzdělán, aby věděl, že básník byl terčem nějakých posměšků, což si dovolíme předpokládat, že ani průměrný francouzský čtenář neví.

1.2.4 Lexikum

Text je psán spisovnou francouzštinou, nenajdeme zde hovorové pojmy, obrazných pojmenování pouze několik, převažují pojmenování přímá. Obsahuje mnoho lexikálních polí, jako je například architektura (*fênetres à vitraux, décor, intérieur, façade, restaurer...*), stavebnictví (*édifice, maison, manoir, rempart, plafond, tour...*), literatura (*oeuvre, écrivain, auteur, poète, livre, roman, romancier...*), nábytek (*fauteuil, commode, bureau, guéridon...*), části domu (*salon, bibliothèque, cuisine, chambre, bureau...*), geografie (*lac, commune, région, paysage, parc, bois...*), umění (*relief, toiles peintes, gravures, tapisserie...*). Dále zde najdeme mnoho dat a místopisných názvů – názvy departementů, obcí, hradů a zámků, z nichž některé mají české ekvivalenty, ale většina nikoli. Stejně tak je text protkán jmény spisovatelů, spisovatelek a historických osobností. Autor zde použil také mnoho termínů z různých oblastí, např. *exégétique, logis, entomologie vivante, éthologie, harmas* apod. Dále najdeme termíny, které jsou problematické pro překlad, jako *commode pansue*, o němž podrobněji pojednáme níže, nebo anglické *look-out*, označující pokoj, z něhož je dobrý výhled. Ani v anglických, ani francouzských slovnících však toto spojení neoznačuje typicky místnost nebo část domu, pouze vyvýšené místo umožňující pozorování okolí (Merriam-Webster Dictionary). Text je navíc ozvláštněn tím, že některé použité výrazy jsou vybrány přímo z díla autora, o němž se hovoří, tyto výrazy jsou označeny uvozovkami.

1.2.5 Styl

Populárně-naučný text, kterým kniha *Les maisons d'écrivain* bezpochyby je, se řadí k funkčnímu stylu odbornému (Šotolová, Brunel: 2012), v textu je nejčastěji použit postup popisný, v některých částech je text dynamizován postupem vyprávěcím, který také vytváří popularizační efekt.

1.2.6 Gramatika a Syntax

Ze syntaktického hlediska je text často poměrně složitý, skládá se převážně z dlouhých, komplexních souvětí, kombinujících několik vět hlavních a několik vět vedlejších. Některá tato souvětí jsou i přes svou délku zcela jasná a čtenáři na první pohled srozumitelná, jiná vyžadují soustředění a v některých případech i několikeré přečtení, mají-li být správně pochopena. Věty jednoduché v textu prakticky nenajdeme, kratší věty, jejichž syntaktická struktura je přehledná, nejsou příliš časté, ale několik se jich v textu nachází, např. :

Elle mourut ici en 1970 et fut enterré dans le parc : douze ans plus tard, Aragon vint l'y rejoindre. (O: 29)

Naopak příkladem velmi komplexního souvětí, které tvoří mnohdy většinu textu o daném autorovi, je:

Dans la demeure ancestrale, construite en 1419 et où l'auteur écrivit pratiquement toute son oeuvre, mais s'occupa aussi de ses terres et vignobles, certaines pièces ont été modifiées et la bibliothèque a perdu ses 7 000 livres (maintenant à la bibliothèque de Bordeaux), mais ont été conservés le salon, avec le portrait de Montesquieu en habit de Parlement, ses tabatières et un meuble italien rapporté de ses voyages ; et surtout sa chambre, avec son lit à courtines de lampas vert, le meuble à secret où il rangeait ses lettres, une aiguière de faïence posée sur une commode pansue et la cheminée dont le pied de l'écrivain a usé le montant de pierre.(O: 37)

Kromě množství vedlejších vět můžeme na příkladu této věty také pozorovat autorovu oblibu v několikanásobných větných členech a výčtech, které se v textu vyskytují často, zejména je-li vyjmenovááno, co se po autorovi dochovalo, nebo co na své sídlo pořídil. Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních vlastností tohoto typu textu by měla být srozumitelnost, rozhodli jsme se v mnoha případech věty v překladu zkrátit, neboť v češtině by bylo zachování takovéto délky vět často na úkor srozumitelnosti a čtivosti textu.

Z hlediska gramatiky se podíváme zejména na použité slovesné časy. V textu se střídá několik slovesných časů. V případě popisu současné situace je použit čas přítomný, informace z historie autor podává čtenáři v *passé composé* či v *passé simple*. V některých případech je použit i historický přezens, zejména v pasážích, kde je použit vyprávěcí slohový postup. Ten se v překladu snažíme zachovat. Jiné časy se v textu vyskytují pouze výjimečně.

1.2.7 Suprasegmentální prvky

Ze suprasegmentálních prvků autor hojně používá zejména závorky, uvozovky a kurzívu. Kurzívou vyznačuje názvy děl autorů, uvozovky používá zejména v případě, že cituje z díla autora, často pasáž inspirovanou sídlem či jeho okolím (mnohdy umístěnou v poznámce), nebo cituje text hovořící o autorovi (také často v poznámce). Uvozovky používá také v případě, že přímo v textu používá pojem z díla autora nebo ne zcela ustálené slovní spojení, jako « *salon de l'Europe* » (O: 39).

Dále autor hojně užívá závorek, v nichž uvádí u každého sídla informaci o departementu, ve kterém se nachází, a dále v závorkách doplňuje dodatečné informace. Často jsou to informace méně zásadní, detaily, jako např. letopočet, kdy dílo vyšlo, nebo kde se nyní nacházejí knihy, které zmizely z knihovny některého autora. Ve výjimečných případech autor do závorek umisťuje větší množství ne zcela vedlejších informací:

Ainsi nous restitue-t-elle à la fois le cadre de la jeunesse d'Aurore adolescente, jeune femme et mère (chambre Louis XXVI avec marques des tailles des enfants, cèdres plantés pour les naissances de Maurice et de Solange en 1823 et 1828), amoureuse et écrivain naissant (boudoir ouvrant sur le parc, avec le bureau-placard où elle écrivit Indiana), de sa maturité de maîtresse de maison accueillante (salle à manger à table dressée, salon, théâtre, châtelet de marionnettes habillées par elle, cuisine, parc) [...] (O: 23)

Zde autor uvádí v závorkách informace, které běžně v ostatních částech uvádí bez závorek, jako hlavní část textu. Domníváme se tedy, že umístění textu do závorek není z důvodu podřadnosti sdělení, nýbrž z důvodu co největší koncentrovanosti textu. V češtině bude třeba tuto pasáž přeformulovat a rozdělit na více vět, takováto koncentrovaná forma by ubírala textu na srozumitelnosti a čtivosti.

1.2.8 Nonverbální prvky

Text není ilustrován žádnými obrázky, grafy ani tabulkami, kategorii nonverbálních prvků proto uvádíme pouze pro úplnost, ač je pro náš text irelevantní.

2. Překladatelské problémy a jejich řešení

Tato část pojednává o samotném procesu překladu. Zabývá se problémy, se kterými jsme se při překladu setkali, a uvádí, k jakým řešením jsme dospěli. Levý rozlišuje dvojitou normu v překladu – normu reprodukční a normu „uměleckosti“ (Levý: 2012). My jsme se pokusili docílit co nejlepšího výsledku tak, že jsme se snažili co nejpřesněji zachovat požadavek věrnosti, neboť v tomto typu literatury jsou podstatná zejména fakta a zároveň jsme se snažili nezanedbávat požadavek krásy, a tedy zachovávat estetizující prvky, které autor do textu vnesl. Tam, kde věrně přeložený text nezněl dostatečně přirozeně, jsme se pak uchýlili k překladu volnějším, neboť jsme se chtěli vyhnout zachování přesné podoby originálu za cenu přirozenosti a čtivosti překladu.

2.1 Název

Hned prvním problémem, se kterým jsme se při překladu setkali, je problém názvu. Při pohledu na název *Les maisons d'écrivain* by mohl překladateli automaticky naskočit překlad *Domy spisovatelů*. Jedna z kapitol však pojednává o hradech a zámcích, které se za domy dají považovat jen těžko. Ve slovníku (LINGEA) se dozvíme, že českým ekvivalentem slova *maison* může být nejen *dům*, ale také *domov*. Budeme proto předpokládat, že autor v názvu zamýšlel jak význam *domovy*, tak *domy*. Společný výraz pro tyto dva významy však čeština nemá. Název *Domovy spisovatelů* jsme zavrhnuli, protože by v češtině nezněl dobře, navíc může být zavádějící, vzhledem k tomu, že kniha pojednává primárně o budovách, nikoli o rodinném zázemí spisovatelů. Protože originál pravidelně používá výrazu *siège*, tedy *sídlo*, synonymně s výrazem *maison*, rozhodli jsme se v překladu použít výraz *sídla*. Neboť se jedná výhradně o sídla francouzských spisovatelů, rozhodli jsme se název o tuto informaci doplnit. V knize, vydané ve Francii pro francouzského čtenáře je taková informace redundantní, avšak v českém prostředí ji považujeme za nutnou, jinak by mohl český čtenář očekávat publikaci o sídlech českých spisovatelů. Finální název tedy zní *Sídla francouzských spisovatelů*.

2.2 Reálie

Text obsahuje velké množství reálií založených na místním odstupu čtenáře překladu od země vydání originálu, zejména z oblasti literatury, ale také z historie či zeměpisu. Na časovém odstupu je založeno menší množství problémů v překladu, zejména se jedná o případy, kdy autor zmiňuje rekonstrukce nebo změny sídel buď prováděných

v době bezprostředně předcházející době vydání (již jsme zmínili výše v části o Vnětextových faktorech) nebo prováděných právě v době vydání díla.

2.2.1 Problémy založené na místním odstupu

Z oblasti literatury bylo mimo jiné třeba doplňovat pro českého čtenáře informace o souvislosti literárních děl s popisovanými skutečnostmi. Např.:

[...]la grille sur la place à laquelle sonnait Swann, le jardin du Pré Catelan [...]
(O: 28)

Zde francouzský čtenář pravděpodobně bez problému identifikuje, že se jedná o postavy a místa z *Hledání ztraceného času*, zatímco pro českého čtenáře by to mohl být problém, proto překládáme:

[...]mříž na náměstí, na kterou zvonil Charles Swann v Hledání ztraceného času, zahradu Pré Catelan[...] (P: 13)

Dále například u George Sandové autor v textu kromě tohoto pseudonymu používá i její původní křestní jméno, tedy Aurore. Zde jsme nedostatečně jasnou souvislost mezi George Sandovou a *Aurore adolescente* (O: 23) vyřešili pomocí poznámky pod čarou, ve které jsme uvedli původní jméno George Sandové a v závorce jsme dodali, že se jedná o poznámku překladatele.

Z historie pak bylo třeba doplňovat informace o tom, kdo jsou zmíněné osobnosti. Jedná se zejména o případy, kdy autor uvádí, že daného autora či autorku navštěvovaly jiné osobnosti té doby, tyto jsou však ne vždy známé i pro českého čtenáře. Uvedeme příklad z textu o Paulu Claudelovi:

Élisabeth de Belgique, Darius Milhaud, Jean-Louis Barrault entre autres vinrent ici lui rendre visite. (O: 44)

Zde jsme předpokládali, že u všech tří zmíněných osobností hrozí ze strany českého čtenáře neznalost. (O překladu jména *Élisabeth de Belgique* se ještě zmíníme níže). Překlad proto bude znít:

Navštívili ho zde mimo jiných belgická královna Alžběta Gabriela Bavorská, skladatel Darius Milhaud a herec Jean-Louis Barrault. (P: 23)

Z dalších historických souvislostí jsme dále přímo do textu za pomoci závorek doplnili vysvětlivku k tomu, co je tzv. starý režim. V originále najdeme: *dans les dernières années de l'ancien Régime* (O:22), v překladu pak tento úsek vypadá následovně: *v posledních letech tzv. starého režimu (před Velkou francouzskou revolucí)* (P: 10). V poznámce pod čarou jsme pak také uvedli, že tzv. *Entretiens* (O: 46) také nazývané „*Décades de Pontigny*“ byly rozmluvy, které do Pontigny přicházely vést různé osobnosti, neboť se zde mohlo hovořit svobodně. Rozsáhlejší vysvětlivky jsme tedy umístili do poznámky pod čarou a v závorce jsme uvedli, že se jedná o poznámku překladatele, zatímco kratší vysvětlivky jsme uváděli přímo do textu, a že se jedná o poznámku překladatele jsme neuváděli, abychom nerušili plynulý tok textu.

V oblasti zeměpisu bylo zejména zapotřebí doplnit v názvu oblasti, kde se sídlo nachází, o jakou územní jednotku se jedná. Téměř ve všech případech se jednalo o departement, v jednom případě se jednalo o ostrov. Zde jsme předpokládali, že čtenář nezná názvy jednotlivých departementů a stejně tak by nebyl schopen určit, že Guernesey není francouzský departement, ale ostrov mimo území Francie, proto jsme tyto informace doplnili. Stejně tak u názvů obcí (*commune*) jsme uvedli, že se jedná o obec:

Fénelon : *château de Fénelon, Sainte-Mondane (Dordogne)*. (O: 36)

Fénelon: *hrad Fénelon, obec Sainte-Mondane (departement Dordogne)*. (P: 18)

Tyto případy se v textu vyskytují systematicky, zatímco jiné se vyskytují pouze jednotlivě, například: *le Loir devenu la Vivonne* (O: 28), kde překládáme: *Řeka Loir se v knize stala Vivonnou* (P: 13), tedy nejen doplňujeme, že se jedná o řeky, ale také připomínáme (jak jsme již zmínili v příkladu výše), že mluvíme o místopisných názvech z *Hledání ztraceného času*.

Dále v textu najdeme názvy některých sídel či společností, u kterých se nám nepodařilo dohledat český úzus, a předpokládáme tedy, že tyto názvy do češtiny nebyly přeloženy. Ponecháváme proto názvy ve francouzštině a v závorce uvádíme přibližný překlad, např.: *Díky dlouhodobé snaze Société des amis de Marcel Proust (Společnost přátel Marcela Prousta)* (P: 13). Toto řešení jsme zvolili mimo jiné proto, aby byl český čtenář případně schopen společnost vyhledat. Stejný postup jsme volili u názvů některých domů, jako Proustův « *maison de tante Léonie* » který by pod názvem „*dům tetičky Léonie*“ čtenář nedohledal, zatímco pod francouzským názvem ho dohledat může, a

v závorce uvádíme překlad, aby zároveň čtenář, který nemá zájem nic dohledávat, věděl, oč se jedná.

2.2.2 Problémy založené na časovém odstupu

Jak jsme již uvedli výše, publikace byla vydána v roce 1997, proto některé informace v ní uvedené již nemusí být platné, nebo je alespoň třeba jejich platnost zvážit. Jedná se zejména o případ slovního spojení *la « serre » [...] intelligemment restaurée ces dernières années* (O: 25), kde je ke zvážení, zda je tato informace stále platná o dvacet let později. S vědomím, že spisovatelé v domě žili v první polovině 19. století, tedy před více než 150 lety, jsme si dovolili ponechat překlad ve tvaru „skleník“ [...] *v posledních letech citlivým způsobem přestavěný* (P: 11). Dalším podobným případem je věta: *Un nouveau programme de restauration est en cours.* (O: 34) Zde je třeba provést úpravu, ačkoli se nám nepodařilo dohledat, zda rekonstrukce stále probíhá, je pravděpodobné, že nikoli, a proto překládáme: *V nedávné době byl realizován nový plán rekonstrukce objektu.* (P: 17). K problémům založeným na časovém odstupu bychom navíc mohli zařadit otázku toho, kdo je známý pod jménem *Élisabeth de Belgique*, tedy *Elisabeth Belgická* nyní a koho si pod tímto jménem představil čtenář v roce 1997. Podrobněji se tímto problémem zabýváme níže v sekci Vlastní jména.

2.3 Vlastní jména

U vlastních jmen autorů najdeme v originálním textu jistou nekonzistenci, autor totiž uvádí u některých spisovatelů celé jméno, zatímco u jiných pouze příjmení či jméno rodu. Vzhledem k tomu, že se nám nepodařilo nalézt klíč, podle kterého autor jména uváděl či neuváděl, rozhodli jsme se jména systematizovat tak, že uvádíme jména celá, kromě případů jako je např. Voltaire, kdy se jedná o pseudonym, který je v této podobě kompletní. Stejně tak jsme ponechali jméno Brantôme, jímž byl zván Pierre de Bourdeille, neboť pokládáme jméno Brantôme za srovnatelné s pseudonymem, celé jméno autora je navíc hned vzápětí v textu uvedeno. Stejný případ je i Mme de Staël, která je pod tímto jménem uváděna v publikacích o literatuře. Zde jsme zvážili, zda *Mme* nedoplnit na *Madame*, ale neboť jsme v Kopalových *Dějinách francouzské literatury* našli jméno ve tvaru Mme de Staël, rozhodli jsme se ho i my v tomto tvaru ponechat. Zvažovali jsme také jméno Rivarol, neboť jsme se dočetli, že byl zván pouze Rivarol (Kopal, 1949), ale z důvodu existence stejnojmenných francouzských novin a v zájmu systematizace jmen všech autorů jsme se rozhodli doplnit i v tomto případě křestní jméno.

Kromě nekonzistence v uvádění celých nebo částí jmen jsme se také setkali s drobnou odchylkou ve formální úpravě. V textu o sídlech Honorat de Bueil, pána z Racan, je text tučně nadepsán nikoli pouhým jménem autora, nýbrž slovním spojením *Les châteaux de Racan*, tedy *Racanovy hrady* nebo *Hrady rodu Racan* a obě sídla jsou popsána v jednom odstavci. Naproti tomu např. každé Voltaireovo sídlo má vlastní odstavec, nadepsaný Voltaireovým jménem. Zároveň formát “**Jméno:** sídlo, případně obec (departement). – text“ je zde porušen, za úvodním slovním spojením následuje tečka, za ní pomlčka a název sídla a informace o jeho umístění se nacházejí až dále v textu. My jsme zachovali tučně zvýrazněné jméno v úvodní části odstavce (posoudili jsme ho z pohledu formátu za prioritní), navázali jsme na něho však plynule dalším textem, čímž jsme obětovali úvod ve tvaru věty oddělený od zbytku textu pomlčkou.

Konkrétní jméno, jehož překlad působil do jisté míry potíže, bylo jméno *Élisabeth de Belgique*. Pod jménem *Élisabeth de Belgique* je totiž v dnešní době známá v první řadě princezna Elisabeth Belgická, narozená v roce 2001, tedy 4 roky po vydání publikace. Důvodem nesrovnalosti je tedy fakt, že originál byl vydán před téměř dvaceti lety. Dohledali jsme tedy, že autor měl na mysli belgickou královnu, v dnešní době známou pod francouzským jménem *Élisabeth en Bavière*, v češtině pak nejčastěji nazývanou *Alžbětou Gabrielou Bavorskou*.

Ženská jména jsme přechylovali podle úzu, úzus jsme ověřovali v publikaci *Dějiny francouzské literatury* od J. Kopala a na internetu. Mme de Staël jsme ponechali v nepřechýlené podobě kvůli formě s „de“, zatímco George Sandovou jsme přechylovali navzdory jejímu cíli být pokládána za muže, se kterým si pseudonym vybírala. Stejně tak jsme přechylovali Elsu Trioletovou i další ženy, jejichž jména se v textu vyskytla.

2.4 Problémy v oblasti lexika

Z oblasti lexika nám působilo problém několik obrazných vyjádření, jako např. výraz *en battait monnaie* (O: 27), jehož význam nám příliš neosvětlil ani kontext, ale našli jsme přenesený význam *vydělávat peníze*, který jako jediný do kontextu zapadal, a tedy jsme ho využili. Dále se v této části budeme zabývat několika konkrétními problematickými výrazy a způsobem, jakým jsme je překládali.

2.4.1 Château

Jedním z hojně se vyskytujících výrazů, které působily problém v překladu, je výraz *château*. Ten v sobě sdružuje jak význam českého slova *zámek*, tak *hrad*. Ačkoli výraz *hrad* má ve francouzštině ekvivalent *château fort*, autor knihy dává přednost prostému *château* i v případě, kdy se zjevně jedná o hrad. Z tohoto důvodu bylo třeba dohledat, v kterém případě se u popisovaných sídel jedná o hrad a v kterém o zámek. V první řadě jsme tedy dohledali v *Encyklopedii českých zámků*, jaký je rozdíl mezi hradem a zámkem. Zde jsme se dozvěděli, že tento rozdíl spočívá zejména v době vzniku, uspořádání a funkci, kterou mělo sídlo plnit. Hrad je staršího původu, středověkého, a jeho funkce byla obranná, zatímco zámek byl zpravidla postaven později a plnil funkci výstavného obydlí šlechty. (Vlček: 1994) Na základě této informace jsme následně ke každému hradu či zámku dohledali informace o původu a funkci, v případě nedostatku informací často rozhodnutí napomohla fotografie. Tyto informace jsme dohledávali zejména na internetových stránkách příslušných sídel nebo na fr.wikipedia.org, kde je mnoha sídlům věnována stránka. V názvu kapitoly *Châteaux d'écrivains* (O: 31) jsme pak museli uvést oba české výrazy, neboť kapitola obsahuje oba typy sídel, a proto výběr jedné z možností by byl nedostačující. Přeložili jsme tedy: *Hrady a zámky spisovatelů* (P: 15).

Největší problém potom působily případy, kdy se nejednalo o skutečný hrad či zámek a tedy nešlo dohledat, o kterou možnost se jedná. Takovým výrazem je například *châtelet de marionnettes* (O: 23), který je výjimečný i tím, že se nejedná o běžné slovní spojení (vyhledání tohoto výrazu googlem ukázalo 6 výsledků, zatímco výraz „*maison de marionnettes*“ vyhledaný pro srovnání ukázal 501 tisíc výsledků). Slovník navíc pro výraz *châtelet* ukazuje pouze český ekvivalent *hrádek*, nikoli *zámeček* (LINGEA) rozhodli jsme se proto pro podobně netypické spojení *hrádek s loutkami* (P: 10). Podobná situace nastává v případě věty: *Et certains sont à peine des châteaux : Le Maine-Giraud de Vigny, le « château des brouillards », simple maison de campagne [...]* (O: 32). S ohledem na fakt, že se v tomto případě jedná o paláce či běžné domy, přisoudili jsme jim spíše blízkost k zámkům než k hradům, a proto jsme zde zvolili výraz *zámek*. V překladu tedy věta zní: *A některé se dají sotva nazývat zámky: de Vignyho Le Maine-Giraud, „château des brouillards“ (mlžný zámek), prostý rodinný dům [...]* (P: 15).

2.4.2 Salon

Dalším výrazem, který se v textu vyskytuje hojně, je výraz *salon*. Jako významná místnost domu, hradu nebo zámku, je často jedním z pokojů, který se dochoval z doby

spisovatele, nebo jehož současný stav je přinejmenším zmíněn. Při výběru českého ekvivalentu jsme rozhodli, že nejbližším ekvivalentem je české *salón*, které pokrývá přibližně stejné významy jako francouzské *salon*. Naproti tomu další ekvivalenty francouzského *salon*, které najdeme ve slovníku, pokrývají jen část jeho významu (*přijímací pokoj*, *sál*). V češtině však rozlišujeme dvě formy tohoto výrazu, a to krátké *salon* nebo dlouhé *salón*. Dohledali jsme, že v dnešní době je běžnější krátká verze (Slovník spisovné češtiny), zatímco starší Slovník spisovného jazyka českého uvádí pouze dlouhou verzi *salón*. Protože výraz v textu odkazuje k místnosti v historických budovách, většinou vybavené historickým nábytkem, rozhodli jsme se pro použití starší, dlouhé verze *salón*, kterou vnímáme jako historicky zabarvenou a tudíž v tomto případě vhodnou.

2.4.3 Chambre

Problematickostí výrazu *chambre* spočívá v množství jeho českých ekvivalentů a zároveň závisí na kontextu. V některých případech kontext jasně napoví, který ekvivalent je v češtině vhodný, zatímco jindy z kontextu nezjistíme nic, zejména když je výraz použit jako jeden z prvků výčtu a není nijak blíže specifikován. Tak v případě *la chambre supposée de l'écrivain* (O: 34) máme výběr zúžen v podstatě na dvě možnosti, jednou možností je *pokoj* a druhou *ložnice*. Zde zvolíme výraz *pokoj*, protože stejně jako *ložnice* i *pokoj* naznačuje, že se jedná o místnost, kde autor spal, ale zatímco *ložnice* naznačuje, že se jedná o místnost výlučně na spaní, *pokoj* pokrývá i další významy, stejně jako francouzský výraz. V případě jiného kontextu však je výběr složitější: *dans le salon et la chambre, reconstituée avec vraisemblance* (O: 34). Zde ekvivalent *pokoj* není vhodný, na rozdíl od svého francouzského protějšku totiž nemůže stát sám, výraz zní neúplně, pokud není blíže určen – např. *spisovatelův pokoj*, nikoli však pouze *pokoj*. Proto jsme zvolili výraz *komnata*. Jeho nevýhodou je, že může ve čtenáři evokovat královskou komnatu, slovník však takovéto významové omezení neuvádí, *Slovník spisovného jazyka českého* popisuje komnatu jako „prostorný, pěkně zařízený pokoj“ a protože výraz *komnata* nevyžaduje další doplnění, zvolili jsme následující řešení: *v salónu a ve věrohodně zrekonstruované komnatě* (P: 20).

2.4.4 Termíny

V textu se nachází množství termínů z oblasti historie, literatury, architektury apod. Překlad mnohých z nich nepůsobil problém, některé se však ukázaly být problematickými. Jedná se zejména o dva názvy kusů nábytku. Prvním z nich je *chaise gondole* (O: 22), což je velmi specifický typ židle přibližně z období empíru a Restaurace Bourbonů. Český

ekvivalent tohoto termínu jsme nenalezli, nejbližší český nalezený ekvivalent byl *restaurační židle* či *židle ve stylu direktorium*. Ani jeden z těchto výrazů se však do textu nehodí, zvolili jsme proto výraz *moderní židle* (P: 9), který sice není přesným ekvivalentem termínu, je však v souladu s vyzněním textu a je pravda, že tento typ židle, byl v době života spisovatele moderní.

Dalším problematickým termínem je *commode pansue* (O: 37), o kterém se nám podařilo dohledat pouze to, že se jedná o typ historického nábytku, sloužícího zejména k ukládání prádla. Proto jsme generalizovali, nahradili jsme termín pojmem *dobová komoda* (P: 19), který nepůsobí v textu rušivě, ačkoli se nejedná o přesný ekvivalent francouzského termínu.

2.5 Intertextualita

Jedním z nejzávažnějších problémů v překladu působí intertextualita. Text odkazuje k různým literárním dílům, která však nebyla vždy přeložena do češtiny. Při překladu názvů děl jsme tedy postupovali následovně. Pokud bylo dílo již do češtiny přeloženo, použili jsme překlad nejnovější. Pokud dílo do češtiny přeloženo nebylo, ale našli jsme ve vícero zdrojích (na internetu i v psaných publikacích o francouzské literatuře) český název, pak jsme použili tento název. Pokud dílo do češtiny přeloženo nebylo, ani jsme nenašli všeobecně používaný český název, ponechali jsme název v originále, případně, pokud jsme to považovali za relevantní, jsme v závorce uvedli přibližný překlad názvu, tento však je pouze orientační, neboť není založen na znalosti obsahu díla, ale pouze převádí do češtiny význam samotného názvu.

Dalším, ještě větším problémem, jsou pak přímo citáty z různých literárních děl nejen prozaických, ale i poetických, z nichž mnoho nebylo zatím do češtiny přeloženo. Některá díla sice do češtiny přeložena byla, ale pouze jako výbor, a při dohledávání konkrétní pasáže jsme zjistili, že daná kapitola nebyla v překladu zahrnuta. U těchto nepřeložených děl se tedy pokoušíme o co nejlepší překlad sami, v případě poezie však ponecháváme originální text a překlad uvádíme pouze v závorce, neboť převádíme pouze význam, k zachování jak významu, tak estetické hodnoty by bylo zapotřebí překladatele poezie.

3. Překladatelské postupy a posuny

Ač jsme se v překladu pokusili zobrazit originál co nejvěrněji, z důvodu odlišné struktury obou jazyků bylo třeba použít některé překladatelské postupy, případně posuny. V této části uvedeme příklady těchto postupů a posunů. Při popisu překladatelských postupů vycházíme z publikace *Francouzština pro pokročilé* od A. Tionové, v případě posunů vycházíme z *Úvodu do translatologie* od E. Gromové, nahlédli jsme i do Popovičovy *Teorie umeleckého překladu*.

3.1 Transpozice

Transpozice slovního druhu je postup, při kterém překládáme určitý slovní druh jiným slovním druhem tak, abychom zachovali význam. Tento postup jsme použili např. v případě *reconstituée avec vraisemblance* (O: 38), což jsme přeložili: *věrohodně zrekonstruované* (P: 20). Nahradili jsme tedy předložkovou vazbu s podstatným jménem za příslovce. Někdy jsme ho dokonce použili víckrát v krátkém úseku, např. *Ce manoir en équerre couvert de tuiles* (O: 39) jsme přeložili *Toto trojhranné šlechtické sídlo se střechou z tašek* (P: 20). Zde jsme předložkovou vazbu se substantivem nahradili adjektivem a navíc jsme participium nahradili vazbou předložky se substantivem.

3.2 Koncentrace

Koncentrace neboli zhušťování je postup, kdy víceslovný výraz v jazyce originálu přeložíme za pomoci méně slov. Takových případů je mnoho, neboť francouzština jako jazyk analytický používá více slov k tomu, co čeština jako jazyk syntaktický vyjádří pomocí sufixů. Často se jedná o česká deminutiva, nebo francouzské verbonominální vazby, které čeština vyjádří pouhým slovesem s případným sufixem. Např. francouzské *vinrent ici lui rendre visite* (O: 44) přeložíme do češtiny: *navštívili ho zde* (P: 23).

3.3 Diluce

Diluce je postup opačný než koncentrace. V originálu je ten samý význam vyjádřen stručněji než v překladu. Francouzské *le poète [...] acquit Brangues* (O: 44) je např. přeloženo do češtiny *se básník [...] stal majitelem hradu Brangues* (P: 23). Jednoslovný francouzský výraz je tedy v češtině vyjádřen třemi slovy.

3.4 Explikace

Z posunů jsme v překladu často prováděli zejména explikaci, jejím důvodem jsou rozdílné presupozice českého a francouzského čtenáře, a proto jsme považovali za nutné pro českého čtenáře doplnit některé informace, které si francouzský čtenář sám vyvodí. Např. ve větě *le parc de cinq hectares arrosé par la Remarde* (O: 30) francouzský čtenář ví, že la Remarde je řeka, zatímco pro českého čtenáře musíme explikovat: *přílehlý pětihektarový park je zavlažován řekou Remarde* (P: 14).

Kromě explikace jsme také zvážili využití lokalizace, zejména u děl autorů, která jsou v publikaci uvedena. Protože však autor originálu zřídka uvádí, kdy bylo dílo vydáno, rozhodli jsme se, že nebudeme pro čtenáře překladu doplňovat informace, které nemá k dispozici ani čtenář originálu. Zda dílo vyšlo v češtině či nikoli se dá ve většině případů vyvodit z toho, zda uvádíme český název, či název francouzský a u něho případný orientační překlad v závorce. Pouze v případě několika děl, u nichž jsme našli v publikaci o francouzské literatuře zavedený český název, ačkoli kniha nebyla přeložena, uvádíme tento český název. Jedná se např. o Voltairův *Věk Ludvíka XIV a Filosofické listy*.

Závěr

Cílem práce bylo přeložit dvě kapitoly z knihy Georgese Poissona *Les maisons d'écrivain* a následně překlad okomentovat, tedy popsat analýzu, která překladu předcházela, pojednat o problémech, se kterými jsme se při překladu potýkali a popsat překladatelské postupy, případně posuny, které jsme při překladu použili. Vybrané kapitoly jsme překládali s vědomím, že se jedná o text populárně naučný, jehož cílem je nejen informovat čtenáře o sídlech spisovatelů, ale také ho zlákat k návštěvě těchto sídel. Proto jsme se snažili jak o zachování dominantní referenční funkce, tedy o co nejpřesnější přenesení faktografických informací, tak o zachování funkce poetické, tedy o přenesení umělečtějších pasáží, jejichž cílem pravděpodobně bylo přenést čtenáře do doby či situace daného spisovatele. S tím souvisí i autorský styl, který plynule přechází z faktografických pasáží do pasáží uměleckých, a který jsme se pokusili zachovat a zároveň se vyhnout tomu, aby výsledný text působil nesourodě a stylisticky nejednotně.

Tuto knihu jsme si pro překlad zvolili, neboť nás zaujalo její téma a doufáme, že jsme danou tematiku úspěšně přeložili pro potenciálního českého čtenáře, a že by tohoto českého čtenáře kniha zaujala natolik, že by i přes výrazně horší dostupnost (oproti čtenáři francouzskému) některá sídla navštívil.

Bibliografie

Primární literatura

POISSON, Georges. *Les maisons d'écrivain*. Paříž: Presses universitaires de France, 1997. ISBN 2-13-048365-8

Sekundární literatura

BRUNEL, Aude; ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-408-0

ČECHOVÁ, M., CHLOUPEK, J., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-21-8

FRYČER, JAROSLAV a kol. *Slovník francouzsky píšících spisovatelů*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-130-2

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Jinočany: H & H, 1995. ISBN 80-85787-83-0

KOPAL, Josef. *Dějiny francouzské literatury*. Praha: Melantrich, 1949.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4. upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-808-7561-157

MEJSTRŮČEK, Vladimír (ed.). *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 3., opr. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

NEUMANN, J., HOŘEJŠÍ, V. a kol. *Velký francouzsko český slovník*. 2. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0233-2

NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi, 2005. ISBN 90-420-1808-9

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

TIONOVÁ, Alena. *Francouzština pro pokročilé*. Praha: Leda, 2000. ISBN 80-859-2780-2

VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1994. ISBN 80-901579-2-0

Internetové zdroje

Babelio, Georges Poisson [online]. Dostupné z: <http://www.babelio.com/auteur/Georges-Poisson/43719>

Česko-francouzský slovník a vyhledávač překladů Linguee [online]. Dostupné z: <http://linguee.fr>

Internetová jazyková příručka [online]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz>

Le Trésor de la Langue Française Informatisé [online]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>

Merriam-Webster Dictionary [online]. Dostupné z: <http://www.merriam-webster.com/>

Seznam.cz slovník [online]. Dostupné z: <http://slovník.seznam.cz>

Slovník českých synonym Lingea [online]. Dostupné z: <http://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>

Slovníky Lingea [online]. Dostupné z: <http://slovníky.lingea.cz/>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 2016-7-27]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Wikipedia l'encyclopédie libre [online]. Dostupné z: https://fr.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Accueil_principal

Wikipedie otevřená encyklopedie [online]. Dostupné z: https://fr.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Accueil_principal

Internetové stránky některých hradů a zámků

Château de la Brède. Dostupné z: <http://www.chateaulabrede.com/>

La Possonière. Dostupné z: <http://www.chateaudelavoute.com/254-tourisme/391-le-manoir-de-la-possonniere-maison-natale-de-ronsard.html>

La Roche-Guyon. Dostupné z: <http://www.chateaudelarocheGuyon.fr/>

Coppet. Dostupné z: <http://www.chateaudecoppet.ch/>

Příloha (text originálu)